

ИЗМАМИ С ДДС И ТЕХНИКА НА ДАНЪЧНИЯ КОНТРОЛ

Гл. ас. д-р Борис Решовски
ВСУ „Черноризец Храбър”

Данъчните измами винаги са били и ще продължат да бъдат част от финансовия сектор на държавата. Нито една власт не е успяла да се пребори напълно с тях, затова усилията на всички страни, в които има ДДС, са насочени към това данъчните престъпления да се ограничат до стойности, които не застрашават сигурността на обществото.

Бизнесът, администрацията и експертите са единодушни, че ДДС измамите значително надвишават останалите данъчни измами и в абсолютни стойности, и като дял в общите бюджетни загуби. По данни на НАП държавата губи между 700 и 750 млн. лв. на година от измами с ДДС. Проучване на Европейската комисия показва, че средните загуби от косвения данък в страните от ЕС са 12 процента от очакваните постъпления от него, което съвпада и с българските оценки. Освен щетите за публичния сектор измамите с ДДС нанасят щети и на частния сектор най-вече чрез нелоялната конкуренция и пазарните изкривявания.

Измамите с ДДС могат да се разделят в две групи. Първата група включва методи за *укриване на данъчни задължения по ДДС*. Втората група обхваща методи за *източване на ДДС* чрез вериги от фиктивни сделки и търговци.

При първата група укриването на данъчни задължения по ДДС има за цел спестяване на данък и получаване на ценови предимства за реални продукти от реални фирми. При тях бюджетът е ощетен с невнесения

данък върху реално създадена добавена стойност. За целта се използват такива конвенционални инструменти, като:

- а) укриване на облагаеми приходи или
- б) надценяване на облагаемите разходи с цел приспадане на по-голям данъчен кредит.

Укриването на облагаеми приходи се извършава по три основни начина:

- а) продажба без фактура;
- б) фактуриране на продажна цена под реалната;
- в) фактуриране на реалната цена, но на количества под реално продадените.

На теория основното предимство на кредитния метод на начисляване на ДДС е, че дори някой търговец да не е регистриран по ДДС или да го спести в нарушение на закона, данъкът се събира от следващия по веригата.

Освен това като предимство на ДДС се изтъква, че купувачът, особено ако не е краен потребител, има стимул да изисква данъчна фактура, за да може да приспадне платения данък от начисления от него данък. Така купувачът, ако е добросъвестен данъкоплатец, упражнява натиск върху доставчика да регистрира продажбата и улеснява данъчните в събирането на данъка, т.е. на теория за разлика от данъка върху крайните продажби (данък върху оборота) ДДС до известна степен се „самоадминистрира“.

Тези предимства на ДДС обаче понякога водят до действия с отрицателен резултат. При подценяване на фактура на по-ранен етап следващите търговци, дори да са добросъвестни платци, могат да се окажат принудени да продължат двойното счетоводство, ако не искат да платят скрития от техния доставчик данък. Така се получава верижна реакция. Дистрибуторът и крайният доставчик нямат друг избор освен да продължат

двойното счетоводство. В противен случай укритият от техния доставчик данък остава за тяхна сметка, тъй като те нямат фактура за действителните си разходи. Възможни са случаи, когато те не крият добавената от тях стойност, т.е. поемат данъка върху нея в пълен размер. Въпреки това те не могат да фактурират на реалната цена, защото в този случай биха поели избегнатия от техния доставчик ДДС, както и по-голям подоходен данък. Този стимул действа дори ако търговецът е освободен от ДДС (търговецът на дребно в примера), тъй като той не би искал да плаща по-висок подоходен данък от реално дължимия.

Когато така или иначе търговците по веригата са принудени от първия търговец да издават занижени фактури, изглежда малко вероятно те да превеждат цялата дължима от тях сума. В този контекст по-вероятни са случаи, при които следващите търговци извличат максимална полза от двойното счетоводство, като не само продължават да прикриват подценяването на добавената стойност преди тях, но на свой ред също подценяват фактурите. С други думи, действа обратната връзка между нарушение и евентуална санкция: ако, избягвайки загуби заради укрит преди тях данък, търговците трябва да поемат риска да бъдат наказани за двойно счетоводство, рационалната им реакция би била да максимизират печалбата, която съответства на евентуалните загуби при разкриване. Този фактор е особено силен, когато размерът на наказанието за укриването не е ясно обвързан с размера на нарушението, а е оставен на усмотрението на прилагания орган. Такъв е случаят със санкциите в българското законодателство.

Другият инструмент за укриване на данъчни задължения по ДДС е надценяването на облагаемите разходи с цел приспадане на по-голям

данъчен кредит. За тази цел се използват фиктивни или надценени фактури за доставки.

Разбира се, необходим е търговец, който да е готов да регистрира големи приходи от реалните и съответно да плати повече ДДС и корпоративен данък от реално дължимите. Обикновено тази роля се изпълнява от фирми, които имат паричен ресурс с неясен произход, които се опитват да вкарат в легален оборот, или фирми фантоми, които ще изчезнат или фалират, преди да издължат надценения ДДС. Тук разграничението е по-скоро методическо. На практика тези два типа фирми често са свързани и действат заедно като част от една верига.

Втората група измами се определя като *източване на ДДС*. Целта тук е не укриване на данък, а неправомерно възстановяване на данъчен кредит. По принцип разграничението е условно, тъй като всички описани по-горе случаи за укриване на задължения по ДДС могат да се превърнат в схеми за източване, ако резултатът от тях е задължение на бюджета да възстанови данък, т.е. ако платеният на доставчици данък надхвърля събрания от клиенти данък. Българската уредба на данъчния кредит предвижда първо приспадане на данъка за възстановяване с данъчните задължения през следващите два месеца, преди да се пристъпи към ревизия и към действителното възстановяване на неприспадания остатък. Освен неправомерно възстановяване на ДДС, в резултат от подценяване на приходите или надценяване на разходите, съществуват и специални схеми, които разчитат на фиктивни сделки. Такива са например измамите с *фиктивния износ, фиктивния търговец* (missing trader fraud), *кръговата измама* (carousel fraud) и най-различни техни хибридни и производни схеми. По своя механизъм и мащаби те са по-близо до категорията на

организираната престъпност, отколкото до конвенционалното данъчно укриване.

Регулаторните и административни бариери пред източването на ДДС са довели до развитието на три варианта на измамата с фиктивния търговец:

- измамата с неплатежоспособния търговец;
- международната кръгова измама и
- схемата за източване на ДДС сметка¹.

На практика се използват комбинации от тях.

Измама с неплатежоспособния търговец. Принципът на действие е същият, както при липсващ търговец. Предимството е, че за разлика от класическата схема длъжникът реално съществува, но обикновено, след като е изиграла ролята си в схемата, фирмата се прехвърля на безимотни и полуграмотни собственици, срещу които държавата реално не може да предприеме действия по събиране на задълженията или други ограничителни мерки.

Международна кръгова измама (carousel fraud). Проследяването на мрежата и парирането на схемата с фиктивния или с неплатежоспособния търговец става значително по-трудно и бавно, когато схемата излезе извън рамките на една юрисдикция. Правото на данъчен кредит се упражнява от износителите, а задълженията се натрупват на фирми вътре във веригата, чиито следи се губят. Веригата включва многократни трансгранични покупко-продажби. Така, от една страна, се затруднява проследяването и противодействието на веригата, а от друга, се мултиплицира ефектът на липсващия търговец. „Каруселната“ измама е най-голямото предизвикателство пред приходните администрации в ЕС. Сериозността на

¹ Прилагана за времето от 2002 до 2006 г.

проблема идва от липсата на митнически граничен контрол върху стоковите потоци.

Суперактуална ДДС схема за измами, популярна като “въртележка”, източва по близо 1 милиард лева от хазната за година. Общо бюджетите на държавите – членки на ЕС, “олекват” с по 50–55 млн. евро пак за година.

Сметката направиха за “24 часа” експерти от приходната агенция, специализирани в битката с ДДС измамите, пожелали анонимност.

Печелившата схема е заработила с въвеждането на ДДС у нас, но след членството ни в ЕС получила нови територии. На жаргон тя е популярна като “съседски тройки”.

Най-добре се сработили организирани групи, в които влизали румънци, българи и гърци. Те регистрирали огромно количество “кухи” фирми – по 30–40 на територията на всяка от трите държави. За да избегнат случайни засечки, всеки от измамниците се явявал като “чужд инвеститор” – той отварял фирми извън държавата си. След това започвал светкавичен и огромен фиктивен “износ” и “внос”. Но не на стоки, а на документи, основно данъчни фактури. Предмет на фалшивия “трафик” обикновено са скъпи и удобни за съхранение компактни стоки – мобилни телефони, компютърни чипове, а в последно време и горива и захар. Така, ударно за 5–6 месеца заради високите обороти се натрупвал огромен ДДС.

Накрая стоката се изкарвала от склада и се продавала вече реално, без ДДС.

Територия за измамите са 27-те страни членки, а движението на стоки е без такси и мита. По закон, ако българин регистрира фирми в Гърция и Румъния и има внос или износ, ДДС-то се връща от нашия бюджет. Преди това има данъчна ревизия, която заради изнесената регистрация означава

запитване от НАП към колегите им от съответната държава. Отговорът идвал до 8 месеца.

От НАП признават официално за ръста на този тип измами. “Контраатакуваме ги със споразумения с правителствата на тези държави за едномесечен обмен на оперативна информация”, каза за “24 часа” говорителят на НАП Росен Бъчваров.

Последната печеливша модификация на схемата била стоки да се “изнасят” извън ЕС, най-често до Дубай, да се реимпортират в държава от ЕС и след това да се завъртат по “въртележката”. Извършителите вече са толкова специализирани, че правели дори виртуални “въртележки” с компютърни системи, които генерирали несъществуваща верига от фирми с празни обороти с цел връщане на данъчен кредит.

Освен участието си в транснационални вериги родните дедесари дори изнасяли патента за схемите си зад граница срещу процент от печалбата.

Измами с ДДС сметка

В хода на историята на приложение на ДДС в България е известен периодът на ДДС сметката. ДДС сметката беше въведена на доброволна основа през юли 2002 г. и стана задължителна от януари 2003 г. до края на 2006 г., когато използването на ДДС сметката отпада с влизане в сила от 01.01.2007 г. на новия ЗДДС. ДДС сметката даде нови възможности на недобросъвестни платци за отклоняване на плащания по ДДС. Инструментът, описан от данъчната администрация, е т.нар. „X-образна схема за измами с ДДС”. Всъщност това е схема за източване на ДДС сметка. Накратко измамниците се възползват от привилегията на ДДС сметката, отменяща солидарната отговорност. Организаторът на схемата

ползва данъчен кредит въпреки наличието на нередовен платец по вери-гата, като заедно с това успява да изпразни ДДС сметката на нередовния платец, която по замисъла си би трябвало да служи за обезпечение на данъчните вземания.

За противодействие на злоупотребите и измамите с ДДС непрекъснато се усъвършенства нормативната уредба и се формира техника на данъчния контрол при действието на ДДС.

Обект на контрола са различните документи, които издават данъчно задължените лица във връзка с прилагането на ЗДДС и ППЗДДС. Данъчното производство е производство по издаване на данъчни актове чрез формите на данъчна ревизия и данъчна проверка, които са две основни понятия. Данъчната ревизия е определянето на всички или отделни видове данъци за всички или определени данъчни периоди, както и установяването на законосъобразността на действията на данъчния субект, на основата на специфичните или репрезентативните методи за контрол. Данъчната ревизия цели осъществяването на правомощия за установяване по вид и размер неиздължими данъчни задължения. Данъчна проверка – това са действията на данъчните органи за установяване на факти и обстоятелства, свързани с определянето на данъчните задължения и спазване разпоредбите на данъчното законодателство от данъчните субекти. Ревизиите и данъчните проверки по ДДС се извършват от ревизори, които работят в екип. Всеки екип има ръководител. Екипът може да е и от един ревизор.

На първо място пред проверяващия орган по ДДС стои задачата да установи размера на действително дължимия от регистрираните лица данък върху добавената стойност, както и да осигури своевременно внасяне в държавния бюджет на разликата между декларирания и дължимия от лицата данък. На второ място контролът по ДДС има за задача да съблюдава за това

в каква степен регистрираните лица спазват разпоредбите на ЗДДС и ППЗДДС, да формира у тях коректно отношение към изискванията на данъчните закони и доброволното им спазване. От гледна точка на конкретна причина, която може да породи необходимост от контрол по ДДС, съществуват следните видове данъчни проверки и други форми на контрол:

- насрещна проверка;
- данъчна проверка по делегация;
- проверка по прихващане или връщане;
- проверка за регистрация по ЗДДС;
- проверка за установяване на административни нарушения.

Контролът може да се извършва в териториалните дирекции по всички предоставени от данъкоплатеца документи и информация; или данъчна ревизия на място при данъчния субект във всички останали случаи.

Насрещната проверка по ДДС е проверка за установяване на факти и обстоятелства, имащи значение за облагането на ревизирувания данъчен субект, свързани с дейността на други данъчни субекти, регистрирани в същата териториална дирекция. При тях не се определят данъчни задължения за проверявания субект.

Данъчната проверка по делегация е проверка, която се извършва от органи на друга териториална дирекция, когато ревизирувания субект има дейност, подразделения или обекти на нейна територия; или когато е необходимо да се установят факти и обстоятелства за друг данъчен субект, регистриран на нейна територия, които имат значение за определянето на ДДС на ревизирувания субект. Срокът за извършване на данъчна проверка по делегация се определя в акта за възлагане и не може да бъде повече от 7 дни.

Резултатите от извършената проверка се отразяват в констативен протокол в три екземпляра.

Данъчната проверка по прихващане или връщане е основен момент в контрола по ДДС. Това са действията на ревизорите, свързани с прихващане или връщане на ДДС на данъчния субект за определен период. Инициативата обикновено е на данъчния субект с подаване на писмено искане. Ако при проверката се установи, че има основание за прихващане или връщане, ревизорът изготвя данъчен акт за прихващане или връщане. С него се прихващат или връщат недължимо платените данъци или подлежащи на възстановяване суми.

Проверката за регистрация по ЗДДС е проверка за установяване на факти и обстоятелства, посочени в заявлението за регистрация по ЗДДС, за наличието на основание за регистрация. Инициативата за извършване на проверка е на данъчния субект, който подава заявление за регистрация по ЗДДС в отдел „РОД”, което се изпраща незабавно в сектор „Ревизии” за извършване на проверка. Данъчният орган преглежда подадените със заявлението за регистрация документи и преценява наличието на основание за регистрация по ЗДДС. При необходимост изисква допълнително документи от данъчния субект. Изготвя протокол в три екземпляра, в който описва констатираните факти и посочва дали е налице основание за регистрация по ЗДДС.

Проверката за установяване на административни нарушения обикновено се извършва по сигнали на външни източници. При нея се разглежда търговската и счетоводната документация на проверявания субект и се преценява дали е извършено нарушение на разпоредбите на ЗДДС.

Данъчната ревизия се извършва в подходящо място, предоставено от данъчния субект. Органът, възлагащ ревизия по ДДС, издава акт за

възлагане на ревизия в два екземпляра, с който се определя ревизираният субект, ревизиращият екип, данъчният орган, който ще издаде данъчния ревизионен акт, срокът за извършване на ревизията както и други обстоятелства, имащи значение за ревизията. Ревизор от екипа уведомява данъкоплатеца за извършването на данъчна ревизия и му връчва екземпляр от акта за възлагането ѝ. След приключване на ревизията (но не по-късно от 7 дни), се издава данъчен ревизионен акт в два екземпляра. Той е официален документ, с който се определят, изменят, възстановяват или прихващат данъчни задължения по смисъла на ЗДДС. Проверката по делегация и насрещната проверка са необходими при извършването на данъчна ревизия по ДДС.

Контролът по ДДС има за задача да установи размера на действително дължимия данък от регистрираните лица. Освен проверките обект на контрола са и различните документи, които издават данъчно задължените лица.

Проверката на счетоводните сметки може да бъде пълна и частична. При пълната проверка се проверяват записванията по всички счетоводни сметки, заведени в счетоводната документация на данъчния субект. Проверката на всички счетоводни сметки се извършва при данъчна ревизия, целяща облагане не само по ДДС, а и на всички видове данъчни задължения за определен отчетен период, както и при наличие за стопански и данъчни нарушения. При частичната се налага подбор на сметки за последващата документална проверка. Изборът зависи от набраната информация. Подборът на счетоводни сметки трябва да е в съответствие с облагането на данъка върху добавената стойност.

Когато данъчен орган установи, че ревизираното лице или неговите доставчици са извършили действия с цел да избягнат или осуетят

прилагането на закона, за да получат облага или данъчно предимство, данъчният орган отказва правото на приспадане на данъчен кредит по такъв начин и в размер, че да се премахнат всички облаги или данъчни предимства на всяко лице, което пряко е получило облага или данъчно предимство.

Действията на лице или лица са извършени, ако:

- е налице сделка (доставка), по която доставчик или получател е лице, което не съществува или осъществява търговска дейност без съдебна или данъчна регистрация;

- е налице сделка (доставка), по която доставчикът не е начислил данък в предвидените в съответния закон срокове;

- лице не е издало данъчен документ, когато по закон се предвижда задължение за това.

Установяването на обстоятелствата, свързани с нерегламентираната дейност по отношение на правото на приспадане на данъчен кредит, се извършва от данъчния орган с данъчен ревизионен акт.